

**ՎԱԶԳԵՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԻՐՉԱԽԱՆՅԱՆԻ ՔԱՐՈԶԸ՝
ԽՈՍՎԱԾ Ս. ՊԱՅԱՆԵ ՎԱՆՔՈՒՄ ՍԱՏՈՒՑՎԱԾ ՍՈՒՐԲ ՍՆԵՂԱՅԱՆ
ՃՐԱԳԱՆՈՒՅՑԻ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ**

(5 հունվարի 2023 թ.)

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, Ամէն.

Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ: Մեզ եւ ձեզ մեծ աւետիս:

Մի վախեցեք, որովհետեւ ահա ձեզ մեծ ուրախություն եմ ավետում, որը ամբողջ ժողովրդինը կլինի, որովհետեւ այսօր Դավթի քաղաքում ձեզ համար ծնվեց մի Փրկիչ, որ օծյալ Տերն է: Սիրելի՛ հավատացյալ քույրեր եւ եղբայրներ, Սուրբ Ծննդյան Ճրագալույցին հավաքված մեր հնամենի վանքի խնկաբույր կամարների ներքո ամենքիս միտքն ու ապրումները դեպի Բեթղեհեմ են՝ դեպի այն մասուրը, որտեղ վերստին ծնվում է մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս Աստծու Միածին Որդին: Եւ մի պահ պատկերավոր կերպով գուցե մենք զգանք, որ հենց մենք գտնվում ենք այստեղ՝ հենց այդ Բեթղեհեմի մի այրում, եւ մեզնից յուրաքանչյուրը հենց դառնում է այն հովիվը, որ գառնարածն էր, այն հովիվներից, ովքեր իրենց գառնուկներին էին արածեցնում, եւ հրեշտակները մոտեցան եւ ասացին հենց այս նույն խոսքերը, որ ընթերցվեցին: Գուցե մենք նաեւ այն մոգերն ենք դառնում, որ բերեցին եւ Հիսուսին նվիրեցին ոսկի, զմուռս եւ կնդրուկ, բայց մենք այստեղ ենք՝ բերելով մեր հետ հավատքը, հույսն ու սերը: Եւ միավորվում են մեր աղոթքները մեր շարականների ու պատարագի երգակցությամբ հրեշտակների այն երգերին, որ հենց այդ պահին, որ հովիվներն էին մոտենում խանձարուրի մեջ բարուրված Հիսուսին, երգում էին եւ ասում. «Փառք Աստծուն երկինքներում, խաղաղություն երկրի վրա, եւ մարդկանց մեջ հաճություն»: Սա է հենց այն առանցքը, որով նորածին Հիսուս պիտի նոր աշխարհը կերտեր: Իրապես, սիրելիներ, Հիսուս ծնվեց Իր ժամանակին ոչ առաջ՝ ինչպես մեր վարադեպոսներն ու մեկնիչներն են ասում եւ ոչ հետո: Նրա ծնունդն Իր ժամանակի եւ վայրի մասին մարգարեների շուրթերով ար-

դեն խոսվել եւ ասվել էր, եւ հասկանալու համար, թե ինչ պիտի տեղի ունենար այս մեծ խորհրդով, հարկավոր էր մի փոքր զնալ կրկին Հին Կտակարան, դեպի Երեմիա մարգարե եւ հասկանալ, որ թեեւ հինկտակարանյան կարգով Հին Կտակարանի ժողովուրդը կատարում էր իր ծիսակատարությունների պաշտամունքի կերպը, ձեւը, բայց տեսնում ենք, որ այլեւս դա չէր բավարարում, կարծեք թե, դա ավելի իշխող դերում էր լինում եւ շատ անգամ հնարավորություն չէր տալիս, որպեսզի անհատ մարդիկ կարողանային ազատորեն եւ ինքնուրույն հաղորդակից լինել հայրերի Աստծու հետ: Այստեղ է, որ Երեմիան, ընդունելով եւ պահպանելով հանդերձ ծիսակատարությունները եւ ավանդությունները, սակայն առաջ է քաշում անհատական կրոնի ազատության միջոցով պաշտամունքի գաղափարը, որ հենց այս Սուրբ Ծննդյան մտածումը պիտի դառնա նաեւ մեզ համար: Տիրոջ տնօրինությամբ՝ դեռեւս հինգերորդ դարից սկսած մեր եկեղեցին նույնպես հաստատել է կարգեր եւ կանոններ եւ ավանդություններ: Մենք հետեւում ենք դրանց, բայց դա չի կարող արգելք հանդիսանալ, որ յուրաքանչյուրը մեզանից կարողանա ինքնուրույն եւ ազատ հաղորդակից լինել Աստծու հետ, որի համար առաջին հերթին հարկավոր է ոչ միայն հավատք, այլ նաեւ վստահություն: Աստծու գոյությունը եւ Տիրոջ ծնունդը մեզ համար չի կարող քննության առարկա դառնալ. կա՛ Աստված: Մենք Աստծու գոյությանը ոչ թե հավատալու ենք, այլ համոզված ենք լինելու եւ համոզված ենք դրա համար մեր եւ իր միջեւ հաղորդակցության հնարավորություն կա: Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին իր «Մատյան ողբերգությամբ» մեզ համար բացում է այդ ճանապարհը, եւ այստեղ գալիս է յուրաքանչյուրիս պատասխանատվությունը: Երբ որ մենք Աստծու հետ անհատաբար հաղորդակից ենք լինում, մենք մեր աղոթքներով եւ բարի գործերով, զղջումով ապաշխարությամբ մենք առանձին-առանձին պատասխանատվություն ենք կրում, դա չենք թողնում Եկեղեցու եւ եկեղեցականության ուսերին, այլ մենք յուրաքանչյուրս դառնում ենք, եթե ոչ կրոնավոր, ապա կրոնական անձ եւ այդ կրոնական անձով պատասխանատվություն ենք ստանձնում Աստծու գործերի երկրի վրա հաջողեցնելու համար, որովհետեւ Աստված մեզ հետ խոսեց, ինչպես որ Եբրայեցիների թղթում է ասում Պողոս առաքյալը. «Աստված բազմապիսի ձեւերով եւ այլազան օրինակներով նախապես խոսեց մեր հայրերի հետ, մարգարեների միջոցով այս վերջին օրերին մեզ հետ խոսեց Իր Որդու միջոցով»: Աստված

անմիջական խոսուում է մեզ հետ, թեև Երեմիա մարգարեն եւ մենք էլ այսօր չենք բացառում մարգարեների կարեւորութիւնը, ինչպես հնում չենք բացառում նաեւ մեկնիչների աստվածաբանների կարեւորութիւնը, Աստծու խոսքը մեզ ավելի դուրին մատուցելու այդ կարեւորութիւնը, բայց այստեղ պիտի առաջ գա մեր ինքնուրույն հաղորդակցութիւնը, որովհետեւ եթե միայն մարգարեների միջոցով էր խոսում, ամպի, կրակի, բայց այլեւ Տիրոջ՝ Աստծու Միածին Որդու ծննդյան միջոցով: Նա ուղիղ մեզ հետ է խոսում: Մենք քանի անգամ ենք, սիրելի՛ հավատացյալներ, աղիողորմ արտասուքով ծունկի եկել, խնդրել Աստծուն, քանի անգամ ենք ուղիղ՝ մեր սրտի միջոցով կապվել մեր հայրերի Աստծուն: Երբեմն մտածում եմ, որ աղոթքները, որ մենք տաճարներում կամ մեր տանը, կամ նույնիսկ դրսում կատարում ենք, նմանվում են ձմռանը այն ծխնելույզներին կամ այն թոնիրներից դուրս եկող ծուխներին, որոնց հիման վրա հնում այդ համայնքներում հաշվում էին ծուխ՝ եկեղեցական ծուխ, որովհետեւ ծուխ էր դուրս գալիս, եւ նշանակում է մարդիկ են ապրում: Ահա այդպես նաեւ եթե մի օր պատկերացնենք՝ ինչպես է Աստված տեսնում երկնքից այդ աղոթքները, արդեն ցավալի պիտի լինի, որ տեսնի, որ դրանք շատ քիչ ծուխեր են՝ կիսամար ծուխեր, որովհետեւ ընչաքաղցութիւնը մեզանից նաեւ ամենօրյա կենցաղավարութիւնը միջանձնային հարաբերութիւնները մեզանից ավելի են տանում: Մենք ավելի շատ լսում ենք անհասկանալի խոսքեր, մենք ավելի շատ լսում ենք մեր հոգին, մեր միտքը, մեր կյանքը մաշող խոսքեր, քան՝ Աստծու խոսքը: Եւ տեսնում ենք՝ Հին Կտակարանում Աստված խոսեց, Նոր Կտակարանում խոսեց, բայց մենք որքան ենք լսում Նրա խոսքը: Տերն ասաց, որ Իր քույրերն ու եղբայրները նրանք են, ովքեր որ լսում են եւ կատարում են Իր խոսքերը: Տեսե՛ք, մենք Աստծու երեխաներն ենք: Ինչպես են երեխաները մեզ լսում, երբ մի բան ասում ենք, եթե իրենց սրտով է, մեզ լսում են, եթե իրենց սրտով չէ, չեն լսում մեզ: Բայց որքան կարեւոր է, որ մենք, Աստծու երեխան լինելով, լսենք խոսքը ոչ միայն լսելու՝ այլ նաեւ ապրելու: Մեր դժբախտութիւնները, մտածում ենք, որտեղից են գալիս. չէ՞ որ մենք քրիստոնեութիւնը ընդունեցինք եւ ասում ենք, որ մենք պատրաստ եղանք խաչվելու եւ նահատակվելու Քրիստոսի համար: Բայց ամբողջական կարողացանք Նրան ընդունել: Շատ ենք մտածում Տրդատ Երրորդ Մեծ թագավորի մասին, որն ընդունեց քրիստոնեութիւնը որպէս պետական կրոն: Վստահ եմ, որ

դա քաղաքակրթական նշանակություն ունեւր, նա տեսնում էր, որ Քրիստոսի բերած նոր հավատքը, կրոնը, գաղափարը, այս ամբողջը փոխում է աշխարհը, եւ Հայաստանը քաղաքակրթական արժեհամակարգից չէր կարող դուրս մնալ: Նա ընդունեց, մնաց եւ զարգացավ: Դրա հիմքով է, որ ստեղծվեց Հայոց այբուբենը, մեր ամբողջ մշակույթը: Ինչպես լուսահոգի Վազգեն Վեհափառն էր ասում, եթե մեր մշակույթից հանենք քրիստոնեականը, գուցե այն կփլուզվի. ուրեմն այն քաղաքակրթականը, որ փոխեց Քրիստոս, մենք ընդունեցինք, բայց ի՞նչ կերպով՝ ամբողջական թե միշտ կիսատ, այնպես ինչպես որ մեր երկիրը անկախությունն ստացավ, կիսատ մնաց, այնպես ինչպես որ Արցախը ազատագրեցինք, կիսատ մնաց: Մեր կյանքում ամեն ինչ կիսատություն մեջ է: Եւ չգարմանաք. վերջին օրերին ընթերցում էի Խոսրով եպիսկոպոս Անձեւացուն, եւ ի՞նչ տխրություն. հազար տարի առաջ էլի նույնն էինք, գուցե նույնիսկ՝ ավելի վատը: Մենք երբ պիտի կարողանանք ամբողջությամբ ընդունել այն, ինչ կա, թե մենք ավելի պիտի տաճարներ կառուցենք, գեղեցիկ շարականներ երգենք, արարողություններ կատարենք, գանք մոմեր վերցնենք, տանենք մեր տուն, բայց դրա բովանդակության հետ բացարձակ արժեք չունենանք, չշփվենք, խոսենք սիրո մասին, բայց մենք սեր չունենանք, սպասենք, որ ուրիշները ողորմած լինեն, ներողամիտ, բայց մենք երբեք չներենք: Մենք ուրիշների մասին ասենք ու խոսենք ամեն ինչ, բայց մոռանանք մեր մասին: Ռուսական մի ասացվածք կա, որ ասում է՝ «Եթե սկսենք մեր մեղքերից, մեր ողջ կյանքը չի բավարարի, որ կարողանանք մեր դիմացինի մեղքերին հասնել եւ քննադատել: Հիսուսի շրջանի հասարակությունը բավական բարոյական էր: Ես միշտ անդրադառնում եմ այն կարեւոր հատվածին, երբ մեղավոր կնոջը բերեցին քարկոծելու, ասաց՝ «Ամենաանմեղն առաջինը քարը թող գցի»: Բոլորը քարերը նետեցին ու գնացին. Գիտակցեցին, որ իրենք ոչ պակաս մեղավոր են: Ահա վերադառնալով այսօրվա մեծ խորհրդին՝ սիրելի՛ հավատացյալներ, պիտի ասեմ, որ շատ հզոր խորհուրդն այսօրվա, երբ որ մեր շարականագիրներն ասում են՝ «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի...», այո՛, փոխեց աշխարհը Հիսուս, եւ տեսե՛ք, Ինքն ասաց՝ «Ես չեմ եկել՝ հինը վերացնելու, եկել եմ այս ամբողջը նորացնելու»: Եթե մինչեւ Հիսուսի Ավետարանը Տասնաբանյան համարվում էր մարդկության որպես բարձրագույն արժեք, կանոններ Աստծու հետ հաղորդակցության եւ միջանձնային հարաբերությունների, Հիսուսի Ավետարանով ամբողջ-

շուրթյամբ փոխվեց: Ավարտվում է հին աշխարհը, սկսվում նորը. դրա համար մենք Հին Կտակարանը եւ Նոր Կտակարան ենք կոչում: Եւ ահա ինչ պատգամ այսօր, սիրելիներ, մեր երկիրը դժվար օրեր է ապրում. Արցախը շրջափակված է, այնպես ինչպես պատմության մեջ շատ մեր բերդաքաղաքներ: Նախկինում մեր պատմությունն ընթերցում էինք, բայց, կարծեք թե, դա երազանման էր, հեքիաթանման: Այս վերջին տարիներին արդեն հասկացանք, որ անցյալի պատմությունը դա իրողություն է, երբ որ մենք երբեմն կարդում էինք նահատակվող սուրբերի վարքը, մենք չէինք էլ անդրադառնում նրանց մարդկային ճակատագրին եւ անձնական ողբերգություններին, որ նրանք ապրում էին այդ նահատակության պահին, չէինք թափանցում նրանց հոգու, մտքի, ապրումների ու զգացումների մեջ: Բայց այսօր տեսնում ենք՝ որքան մոտ է այդ վտանգը, տեսնում ենք՝ ինչպիսի դժվարություններով են անցել: Ուրեմն ինչ, իրոք դառնանք մի նոր Բեթղեհեմ, մեր սրտերն ու հոգիները դարձնենք Հիսուսի ծննդյան մասուր. թող մեր Աստծու Որդին ծնվի, թող նա մեզ վերափոխի, որ մեր տաճարներից այսօր դուրս գանք վառված մոմերով, եւ դրանք միայն մոմեր չլինեն, դրանք մեր վերափոխման, մեր ուխտի նորոգության, մեր նոր ապրումների եւ հանձնառություններին լինեն, որ մենք պիտի ունենանք մեր Աստծու, մեր Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ մեր Սուրբ Հայրենիքի հանդեպ: Պիտի գործենք: Չեն փրկելու մեզ այլապես ո՛չ Մայր Տաճարը, ո՛չ մեր վանքերը, ինչպես չփրկեց հրեաներին Սողոմոնի տաճարը: Փրկվելու ենք մենք տաճարով, հավատքով, աղոթքով ու մեր նվիրական գործերով, ազնվությամբ, մաքրությամբ, այլապես ուրիշ մի բան չի լինելու: Պետք է վերստին հայ մարդը՝ հայ քրիստոնյան, փոխի իրեն. դառնա նոր մարդ, եւ դա միայն հնարավոր կլինի Սուրբ Ծննդյան այս մեծ խորհրդի գիտակցությամբ, որը մեզ առաջնորդելու է դեպի նոր Բեթղեհեմ եւ դեպի նոր Հայաստան, դեպի նոր փրկություն ու դեպի նոր երկինք, որը բերելու է մեզ երջանկություն, հոգեւոր ուրախություն եւ ցնծություն:

Օգտվելով առիթից՝ ուզում եմ շնորհավորել մեր Վեհափառ Հայրապետին այս սուրբ տոնի առիթով, մաղթել արեւշատ տարիներ ծանր հովվապետական այս առաքելության մեջ. ամենքիս աղոթքներով եւ Տիրոջ գործությամբ Վեհափառ Հայրապետը կարողանա շարունակել իր բարի ծառայությունը՝ բարի հովվի ծառայությունը մեր ժողովրդին: Մեր միաբանության, մեր հոգեւոր եղբայրների, ուղբեր իրենց աղոթքով եւ իրենց

ապրած կյանքով եւ գործունեությամբ շարունակում են տքնել մեր հոգեւոր կյանքի համար, եւ ձեզ, սիրելի՛ հավատացյալներ, որ գնաք տուն, շնորհավորեք նաեւ ձեր ընտանիքի անդամներին: Թո՛ղ այս սուրբ եկեղեցու օրհնությունը մտնի յուրաքանչյուրիդ տուն, եթե այսօր հիվանդներ ունեք, թո՛ղ շուտափույթ առողջանան, օտարության մեջ մարդիկ ունեք, թո՛ղ խաղաղություն գա նրանց եւ համբերություն, բանտերում մարդիկ ունեք, նեղության մեջ, նրանք, որ մեծ հանցանք չեն գործել, թո՛ղ Աստված ողորմի նաեւ նրանց, ու շարունակենք հավատալ ու մեր սիրտը դարձնել Աստծու նոր Բեթղեհեմ:

